

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL III

(Martie 1869 — 1 Martie 1870).

Redactor: *Iacob Negruzzi.*

IASSI 1870.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Besarabia rusească 1½ galbenu.
— Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in București la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU.

Copii de pe natură. Ioniță Cocovei. De D. I. Negruzzi.
Studii asupra Literaturii Spaniole. — Don Pedro Calderon de la Barca, de D. St. Vărgolici.
Societăți de lectură.
Corespondență.

COPII DE PE NATURĂ.

IONIȚĂ COCOVEI.

Es muss auch solche Känzte geben.
Gothe.

Când trebile te silescu să mergi pe la curți și tribunale, nu lipsesci niciodată de a întâlni o figură lungă și serioasă care se primblă gânditoru prin încăperile tribunalelor, sau stă de ascultă cu luare a minte cercetarea vre unui procesu. Fie vreme bună, sau ploaie, sau ninsoare, elu merge regulatu in toată dimineața la tribunalu. Elu poartă o cușmă lungă și țuguetă și când e glodu incalță ciubote lungi până peste genunchi. Ioniță Cocovei nu mai este ténëru, căci prin përul capului și a barbei se vedu multe vițe albe resărindu. Deși arătă sănătosu și voinicu, elu se sprijină pe unu bastonu grosu și vênjosu cu virful de feru. Ioniță Cocovei nu e insuratu și nu are rude nici amici;

elu șede intr'unu suburbiu departatu și toată plăcerea și fericirea vieței lui consistă in ascultarea pledoriilor la tribunale și curți.

Ioniță Cocovei eră singurul fiu la părinți. Ajunsu la doispredece ani, elu remase orfanu și stăpănu peste o mică avere care de atunci nici nu s'a înmulțitu, nici nu a scăđutu. Prin stăruințele tutorului seu, elu fū numitu mai târziu scriitoru in cancelaria prefecturei, ănsă lucrările administrative nu l'au interesatu niciodată și dorința lui eră să treacă la unu tribunalu, pentru a putè ascultà cercetarea proceselor. Oare care prefaceri de instituțiuni aducëndu cu sine și departarea a mai mulți funcționari subalterni, s'a întâmplatu ca Ioniță Cocovei să rămăe fără de postu și fiindcă nu se bucurà de protecțiunea nici unei persoane cu influență, nime nu s'a mai gânditu să stăruie pentru numirea lui din nou in vre o funcțiune. Nici elu nu a stăruitu, căci nu pre iubescue oamenii, nici pe cei mari, nici pe cei mici.

Se mai întâmplase pe atunci să-i treacă prin capu ideea căsătoriei și se găsisie chiar fica unui bacalu bogatu care-i cam plăceă. Cocovei ănsă are unu caracteru foarte nehotărîtu și cu cât ideea să ceară pe fica bacalului

prindea mai mult rădăcină în gândul seu, cu atâta perdea mai mult curagiul de a se duce să-și facă propunerea. De mai multe ori intrase în băcălie cu ideea de a face pasul, dar acolo întâlnindu figura serioasă a bacalului care ședeă cu ciubucul în mână invălitu într'unu nouu de fum, curagiul ilu părăseă și în locu de a vorbi despre cėsătorie, cumpără vo băcălie oare care, o invăleă în hărtie și puind'o în busunaru o duceă a casă. Ansă fata bacalului ilu vedeă adesa trecēdu pe dinaintea ferestrei sale și se uită după dēnsul. Căt eră de mare și de voinicu, Ioniță plecā atunci ochii în josu și se înroșeă, temēdu-se ca nu cumva copila să găcească gândurile sale. Se vede ānsē că copila găcise, poate i-a fi spus'o unu visu, căci ea se uită din ce, în ce mai mult după dēnsul, și după ce treceă elu, copila plecā ochii la pământu și stă multă vreme pe gânduri. După câteva luni, Cocovei se hotărî însfirșitu să-și facă propunerea. În gândul seu chibzui incoace și incolo cum să vorbească cu viitorul socru. Ansē fiindcă gândindu se incurcă tot mai tare, elu se hotărî să scrie pe hărtie cum să-i vorbească. După ce luă o coală de hărtie, și își ascuți pana, elă începū a scrie:

Domnule Enachi! — După aceasta ne mai viindu-i nici o idee, elu șterse penița, o mai ascuți ear și părēdu-i cerneala pre groasă, vērșă câteva picături de oțetu în calamare. Apoi ear începū a scrie:

„Anul una mie optu sute . . . luna Aprilie în patruspredece zile.“

Subscrisul Ioniță Cocovei,

Considerādu că se țice chiar în evanghelie că nu e bine ca omul să fie singuru;

Considerādu că sunt acum de treișeci și trei de ani;

Considerādu că am o mică avere din care potu hrăni o familie;

Considerādu că Dumneata ai o fată care-i frumușică . . .

Când ajunse la acestu considerantu, totu sängele i se sui în capu și nu putū scrie mai departe. Se trecurē mai multe zile, în care vėjuse ear pe copila bacalului la fereastră, uitādu-se după dēnsul lung și serios. Într'o duminică, după ce fusese la biserică ca să se îmbărbătească, luādu cu dēnsul două bucăți de naforă a casă, elu se puse ear pe scrisu și inspiratu fiindu, sfișii dintr'unu condeiu toată foaea propunerei. Atunci luānd'o cu dēnsul, păși hotărîtu la băcălia lui Enachi; ānsē fiindu duminică, băcălia eră închisă. Ca să vorbească cu socrul, ar fi trebuitu să suie la dēnsul în casă. Aceasta ānsē n'o putū face: să dea ochi cu copila! Ce ar fi gânditu de dēnsul? Ioniță se întoarse a casă și de atunci totu curagiul ilu părăsi. Sēptēmānă trecū după sēptēmānă și lună după lună, pān ce într'o zi îi veni vestea că fata s'a logoditu cu unu neguțitorășu din vecinătate care avusese curagiul să o ceară. Această veste ilu pētrunse de melancolie și de atunci părăsi pentru totdceuna ideea cėsătoriei. Când vedeă o femeie tēnēră, elu fugeă în altă parte și deveneă tot mai misantropu. Singura lui destragere erau procesele la care asistă și numai duminica și în zilele de serbători, îi eră uritu după biserică când nu aveă ce face. Atunci ānsē ceteă în condica civilă sau penală și stă multă vreme pe gânduri ca să înțeleagă vre unu paragrafu, și cele mai

multe ori, cu cât mai mult gândeà, cu atât mai puțin înțelegeà. Celu mai mare respectu ilu aveà de advocați, mai cu samă de acei ce vorbescu mult cătră judecători și cu tonu hotăritu și când întâlneà pe vre unul din aceștia pe stradă, elu salutà totdeauna cu respectu. Când vedeà pe vre unul prin coridoarele curților sau tribunalelor, elu se uită lung după dănsul și clătinându din capu șopteà pîntre dinți: „*Acesta-i bunu!*“ După vre unu procesu mai lungu, când judecătorii se retrăgeau și publicul incepeà a discuta care din cele doue părți are dreptate, pronunțându-se unii pentru o parte, alții pentru cealaltă, Ioniță ascultă cu luare a minte pe toți dar nu dă nici o dată părerea sa. Dacă ănsă ilu apucau și pe dănsul se spue cum crede? cine are dreptate? Cocovei erà foarte învălășitu, și cele mai multe ori ar fi doritu să se depărteze. Ănsă apucatu să se pronunțe numai decăt, elu incepeà așa:

Considerându,—după aceasta ridică tufoasele sale sprincene — considerându dovețile și a unei părți și a celeilalte;

Considerându toate cele spuse de Domnii advocați *c'aceia-su buni* — aici își mușcă buza inferioară —

Considerându și toate legile citate, apoi — n'ăți aușitu ce-a spusu procurorul?

„Ei, bine, procurorul poate să greșească dar Dumneta cum gândesci?“

— Apoi dă, Domnul procuroru se pricepe mai bine decăt mine.

„Dar in sfîrșitu cum socotesci?“

— Apoi socotescu — socotescu — acum se scarpină cu mână dreaptă după urechie — că tribunalul va hotări in favoarea... Oprindu-se aici — Ei, in favoarea cui, ilu întrebau toți

cu curiositate — A celui ce are dreptate, urmă Cocovei.

Când după deliberare, judecătorii eșeau să pronunțe hotărîrea, Ioniță Cocovei simțea o emoțiune tot atât de mare ca și părțile interesate și inghițea fiecare cuventu ce se pronunța; ear după espunerea motivelor, când acum președintele erà să rostească hotărîrea, Cocovei devenea palidu și se ținea cu mânele de bară. Ori care din părți ar fi câștigatu, elu erà mulțămitu și singura sa părere de rău erà că emoțiunea ținuse atât de puținu timpu. — De mulți ani de zile visă să aibă și elu odată unu procesu, unu procesu frumosu, unde să vorbească advocații oare întregi, apoi procurorul să ceară să se amâne pe a doa zi pronunțarea conclusiunilor sale, după aceea judecătorii să hotărască ca procesul fiindu greu, voru da sentența peste optu zile și in sfîrșitu să-lu câștige, condemnându tribunalul pe adversarul seu la cheltueli de judecată și plată de advocatu și apoi să vadă că se vorbește despre judecata lui chiar in gazetă.

Lucrul la care visase atăta, se întâmplă intr'o zi: Unu vëru a lui pe care nu-lu vëduse din copilărie, murì fără copii și fără testamentu. Alte rude ănsă țiceau că moscenirea li se cuvine lor. Acum erà să vie treaba la judecată. Realitatea ănsă erà cu totul altfelu decăt și-o inchipuise elu; in locul mulțămirei ce-și promisese, grijele incepură a se grămădi in mintea lui și se simțea omul celu mai nenorocitu. Namai ideea că acum elu singuru are să fie impricinatu; că elu va fi acelu pe care publicul ilu va privi; că despre dreptățile lui va vorbi procurorul și se va pronunța tribunalul, ilu umpleà de fiori.

În toate nopțile visă că se tratează procesul lui și se sculă cu capul greu și amețitu și peste Ți, când asistă la alte procesuri la tribunalu, i se părea că se vede cu documentele în mână și cu avocatul lângă dănsul, judecându-se. Când se chemă vre unu impri-cinatu, credea că tot aude numele său și tresărea. A casă cetea și recetea necontenitu paragrafele ce se rapoartă la moscenire și acum, când le sciă pe toate pe din afară, i se păreau drepturile sale mult mai inoelnice decât la începutu. În sfârșitu se duse la unu avocatul din cei mai cunoscuți ca să-lu tocmească apărătoru în procesul seu. Abie începuse a espune avocatului cauza sa, intrerupându-se prin suspinuri, avocatul Ți respunse că nu se poate însărcina cu această apărare, fiindcă se alcătuisse mai înainte cu adversarul Ți.

Aușindu aceasta Cucovei se creșu perditu. „N'am dreptate?” șopti elu înspăimântatu.

Nu spunu aceasta și nu sciū, pân ce n'omu vedē doveșile amundurilor părșilor, Ți respunse avocatul. Judecata va alege.

Cocovei Ți desperatu. Termenul judecării ănsē se apropiă și elu nu aveă apărătoru. După multă chibzuire ce avocatul să iee, elu tocni doi din cei ce aușia mai mult vorbindu. Aceștia ilu încredinșarē că nu se poate perde procesul seu, fiindcă după doveșile sale aveă toată dreptatea. Bucuria ce simșu aușindu aceste cuvinte nu ținu mult și-i veni idea că advocașii umblau numai să-lu mângăie.

Cu cât șioa fatală se apropiă cu atât Cocovei se simșea mai nenorocitu. În noaptea ce procedă înfășoșarea, idea sinuciderei Ți trecu mai de multe ori prin gându și dimineașă se sculă cu friguri. Ajunsu la tribu-

nalul, cele ăntei persoane ce întâlni erau adversarii cu avocatul lor; unu fiuru rece Ți trecu prin vine și fugi în altu unghiu al salei. Sosindu și advocașii Ți, elu Ți conjură să facă toate chipurile ca să amăie pe altă dată cercetarea. În acelu momentu ănsē se strigă tocmai numele seu—lumina i se stinse dinaintea ochilor și șovoindu se duse la locul seu unde cășu pe scaunu în cea mai mare desperare, lăsându să-i spânzure buza inferioară adănc în jos. Grefierul cetea, dar elu nu mai aușea nimic. După această vorbirē advocașii, dar toate s'inverteau împrejurul seu și elu nu înșeleșea nimicu. În fine se făcu tăcere și președintele roști câteva cuvinte, după care advocașii se duserē. Adunându-șu toate puterile, elu se sculă și întrebă pe civa cum s'a hotăritu. I se respunse că procesul s'a amănatu pe altă dată. Cocovei merse a casă și cășu bolnavu. După ce se îndreptă nu mai voi să scie nimicu despre procesu; cu ori ce preșu voi să se impace și, deși ilu asigurare advocașii lui că are toată dreptatea, elu împarșu moscenirea în jumătate cu adversarii Ți, plăti advocașilor onorariul și nu se liniscu pân ce nu se efectuă împărșirea și se întări învoeala de tribunalu. Câteva șeptămăni de șile elu nu mai visită curșile și tribunalele.

În vremea aceea, se trezi într'o dimineașă cu unu copilu frumșelu la dănsul a casă care-i aduse o scrisoare de la o vară a lui ce trăeă într'unu orașu depărșatu. În scrisoare, vara lui Ți spuneă că fiindu vėduvă și șermană nu are nici unu mijlocu să-șu crească copilul și-lu rugă să se ingișească elu de creșcerea lui. Ionișă privi copilul ca pe unu dușmanu, dar bunu la sufletu cum eră, nu

putu să refuze. Copilul ănsé învățându bine la școală, lui Cucovei îi veni într'o ți ideeă că nepotul seu Iorgu ar pute să invețe legile și din momentul ce acea idee îi veni, își îndrăgi nepotul și sfinși prin a-lu iubi mai mult decât pe copilul seu. Sara ilu puneă să-i cetescă din condica civilă și penală și ȃioa, când eșeă de la școală, ilu luă cu dēnsul la curtea cu jurați.

— Veți, Iorgule, colo sus șede președintele și cu judecătorii; dincolo pe scaunele cele ședu jurații și pe banca cea de lemnu șede acusatul. Veți lângă dēnsul pe domnii cei cu legătoare albă? Aceiasunt advocații care vorbescu — *accia-su buni!*

„Dar ce treabă facu jurații, moșule?

— Ei judecă, Iorgule, pe acusatul.

„Dapoi judecătorii ce treabă facu?

— Și ei judecă pe acusatul.

„Dapoi dacă judecă jurații, pentru ce judecă și judecătorii?

— Veți tu . . . considerându . . . că justiția . . . judecătorii mai pe urmă . . . ș'apoi avēndu in vedere legea . . . Asta n'o înțelegi Iorgule, dar când vei fi și tu avocatul, atunci vei înțelege.

Curtea îi plăceă mai mult lui Iorgu decât să cetească sara paragrafurile din condica civilă și penală și toate ȃilele rugă pe moșul seu să-lu iee la curtea cu jurați.

Intr'o ți se treți Ioniță cu o adresă că a cădutu la sorți să fie și elu juratu. Emoțiunea sa eră mare. Imbrăcându-se cu hainele de duminică se duse la curte mai dimineață decât toți pe când ușele nu erau încă deschise. Când affă Cocovei că eră să se judece unu procesu de omoru, ilu apucă frica. Ar fi doritu să fie juratu și ar fi doritu să-lu recuse

procurorul sau apărătorul. Inima lui se despica in doue și nu sciă singuru ce ar fi voutu mai mult: să judece, sau să fie recusatu. Numele lui ănsé eși din urnă; se făcu unu momentu de tăcere — ilu voru recusă — nu-lu voru recusă? Acum procurorul și apărătorul ilu esaminarē amundoi cu ochii . . . inima lui Ioniță se strinse ca unu ghemu — toți ănsé tăcurē și președintele ilu invită să-și ocupe scaunul lângă ceilalți jurați. Când depuse jurământul, Cocovei pronunță cuvēntul „Juru!“ cu așa solemnitate că acusatul tresări. Procesul incepū. Procurorul invinovăți pe acusatul și convinse pe Cocovei; după aceea avocatul ilu apără și convinse și elu pe Cocovei; la replică împărtăși părerea procurorului, și la cuvēntul din urmă se hotări pentru avocatul care sfinșindu ȃise că jurații chiar in indoeală fiindcă trebuie să desvinovătească, fiindcă se ȃice chiar in evanghelie că e mai bine să scape o mie de vinovați, decât să se osāndească unu singuru nevinovatu. Președintele resumă argumentele procurorului și ale avocatului așa incāt bietul Cocovei își perdu capul cu desăvirșire și numai sciă ce să creadă și cum să hotărească. Retrăgēndu-se jurații, toți incepurē a se pronunță pentru invinovățirea acusatului. Intrebatu fiind care-i părerea sa, Cocovei nu sciă ce se ȃică. — In sfinșitu luādu-și o inimă, ȃise că elu e pentru achitare. Dar pentru ce? ilu intrebare ceilalți.

„Considerându că in evanghelicese ȃice că e mai bine să scape o mie de vinovați, decât să se osindească unu singuru nevinovatu;

Mai considerându cea ce a spusu apărătorul *c'acela-i bunu* . . . apoi pentru aceste considerante . . .

— Aceasta e bine când se indoesce cineva, dar când nu incape indoeală, ți observă unu juratu.

„Eu me indoescu, respunse Cocovei.

— Dar n'ai auđitu ce-au spusu marturii și n'ai vęđutu toate doveđile care vorbeau contra lui?

„Apoi dacā me indoescu! —

Afāndu procurorul despre votul lui Cocovei, ilu recusā deatunci totdeauna.

Iorgu care acum crescuse mare și cu vremea invęťase o mulťime de paragrafuri pe din afarā, đise intr'o đi moșului seu, cum eșeau de la curtea cu jurađi:

„Moșule, fiindcā sunt nepotul Dumitale și cā alți copii nu ai, apoi am cređutu cā ar fi bine sā me adoptezi.

— Dar pentru ce, Iorgule?

Considerāndu cā ești cu optspređece ani mai mare decāt mine;

Considerāndu cā maicā-mea a muritu;

Considerāndu cā intrunesci toate calitāțile cerute de paragrafurile 309 și urmātoare din Codicele Civilu;

Apoi de aceea am cređutu cā ar fi bine sā devinu fiul Dumitale ca sā te iubescu mai mult.

— Dar de unde scii toate aceste, Iorgule?

„Apoi am cetitu toate aceste in lege și mi-au remasu in minte. — Sciu mai totu codicele civilu pe din afarā.

— *Are sā fie bunu*, șopti Cocovei pintre dinți. — Dapoi, Iorgule, sunt o mulťime de forme de implinitu, pe care eu nu le sciu bine . . .

— Le sciu eu, moșule, respunse Iorgu.

„*Are sā fie tare bunu*, gāndi Cocovei.

Iorgu se grābi sā facā toate hārtiile spre marea mulťămire a lui Cocovei care vedeā cu bucurie cum Iorgu scia trebile tribunalelor

de pe acum. Insfirșitu toate formalitāțile se indeplinirē și Iorgu erā acum fiul adoptivu a lui Cocovei. Din ace'u momentu ānsē, elu incepū a lipsi noptile de a casā, a nu se mai ingrijī nici de cum de moșul seu și cu cāt imbātrāneā acesta mai mult, cu atāt Iorgu se aratā mai nepāsātoru cu dēnsul. Dacā Ionițā ilu mustrā, elu respundeā cā se duce sā lucreze pe la advocați ca sā inveťe legile mai bine. Cāđēndu Cocovei greu bolnavu, Iorgu ilu părăsi cu desāvārșire și nu veneā decāt de cānd, in cānd ca sā vadā dacā moșul seu mai trāesce și dacā nu cumva are de gāndu sā facā unu testamentu.

Pre tārđiu se convinse Cocovei cā Iorgu se făcuse unu berbantu, cā erā plinu de datorii, cā creditorii asceptau cu nerābdare moartea pārintelui seu adoptivu și cā Iorgu stāruise a fi adoptatu numai in vederea moscenirei. Aceasta inmulťi suferințele bētrānului și in curēndu se aflā in cele de pe urmă momente. Iorgu erā atunci la patul lui.

— Ai eșitu unu rēu și unu netrebnicu, ți đise Cocovei cu glasu stinsu.

— Am sā fiu bunu, respunse Iorgul.

— Blāstematule, am sā te desmoscenescul! Scie acolo!—Iorgu ānsē făcēndu-se cā nu aude, Cocovei iși adunā toate puterile și luāndu unu condeiu, incepū a scie pe o coalā de hārtie:

Anul una mie optu sute . . . luna Septemvrie in una đi. Subscrisul Ionițā Cocovei,

Considerāndu cā Iorgu a eșitu unu rēu;

Considerāndu toate paragrafele din condica civilā și toate paragrafele din condica penalā...

Aice ānsē, puterile ilu lasarē și capul seu cāđū indārāt pe perinā.

„Considerându . . . Considerându mai găn-
găvi Ioniță, că Iorgu . . . e unu nemulță-
mitoru . . . .

— Lasă moșule c'am să fiu bunu, ți se
Iorgu. Nu degeaba m'ai luatu cu D-ta la
curți și tribunale și m'ai făcutu să învățu
pe din afară totu codicile civilu. Lasă c'am
să fiu bunu!

Țicându aceste, Iorgu se plecâ pe patul
betrânului și-i inchise ochii.

Iacob Negruzzi.

STUDII ASUPRA LITERATUREI SPANIOLE.

Urmarea artei dramatice.

Don Pedro Calderon de la Barca.

(Urmare.)

V.

Am spusu că sentimentul religiosu e su-
fletul dramelor lui Calderon. Acestu senti-
mentu unitu cu acelu al onoarei și al ero-
ismului, formează unul din cele mai frumoase
și mai sublime tipuri in drama *principele
statornicu* (El principe constante), pe care
ne propunemu a o analiză aice.

Acestu subiectu e cu totul istoricu. Poe-
tul l'a imprumutatu din cronicile portugheze.
Mulțămită geniului seu, artei sale de a esa-
mină toate fazele inimei omenești, stăpănită
de o pasiune puternică, credința, ce inădușă
pe toate celelalte pasiuni, Calderon a infru-
musețatu datele istoriei, și a creatu unu că-
racteru care resfrânge in sine, ca o oglindă
fidelă, moravurile seculului seu.

Esposițiunea piesei e chiară, precisă, lim-
pede. Acțiunea se petrece in Africa. Scena

se deschide cu unu dialogu intre mai multe
servitoare a fiicei regelui de Fez, principesa
Fenix. Ele se plângu de melancolia stăpănei
lor și de boala tainică de care ea suferă.
Fenix apare ea însuși pe scenă, și din că-
câteva cuvinte ce rostesce, spectatorul pri-
cepe că această tână arabă iubesc pe unu
tânăru general mauru, Muley. Tristeța ei e
ca unu presentimentu despre soartea amoru-
lui seu. Ea prevede că tatul seu nu va aprobă
această pasiune legitimă, căci fiică de rege,
unu rege va trebui să fie soțul ei. In ade-
văru tatăl ăi presentă portretul regelui de
Marocu, Tarudant, care i-a cerutu mâna.
Frumoasa Fenix tremură la această [noutate:
totuși pentru respectul tatălui seu, ea declară
că se va supune voinței lui, căci elu e pen-
tru dănsa stăpănu, părinte, rege. — Intre
aceste sosesc Muley care anunță regelui so-
sirea Portughejilor, inaintea politiei Tanger,
descrie cu laudă bravura celor doi infanți *)
ce conduc armata, mai cu samă a lui Fer-
nand, eroul acestei piese, și-lu indeamnă a
luă elu însuși armele in contra inamicilor.
Elu vede in acelașu timpu portretul in mă-
nele amantei sale, și ațîțatu de gelosie, mus-
tră pe Fenix, după ce regele se retrage că
l'a taadatu și că iubesc pe altul. De și in-
dignată de aceste imputări nedrepte, juna
principesă ăi spune voința tatului ei, și ne-
norocirea ce o amenință. Țănsă Muley tot
ăncă se crede tradatu. Elu își inchipuesce că
Fenix puteă să refuze portretul. Pentru unu
amantu preocupatu numai de amoru și de
gelosie, nu esistă nici o datorie, nici respectu
cătră părinți.

*) Astfelu numescu in Spania și in Portugalia toți mem-
brii familiei domnitoare.

Din această espunere, noi cunoaştemu deja toate personajele ce au să joace unu rol insemnatu in cursul acţiunii. Muley e bravu şi curajos, amantu gelosu şi prepuehnicu. Tենәra Fenix apare ca o fică supusă, ascultătoare, iubind cu sinceritate şi focu, dar nevoindu a promite amantului ei să se indocască de inima sa. „*Muley, ęi ęice ea, dragostea mea ęi-a datu voe să me iubesci, dar nu să me ataci nici să me insultęi.**)“

In scena a II**) teatrul se schimbă şi spectatorul se găseşte pe coasta Africei, aproape de Tanger. Fernand şi frate-său Enric, debarcă pe pământul africanu, unu plinu de incredere şi de curagiu, pentrucă vine să servească cauza lui Dumueđeu, celalaltu plinu de nelinise şi de indoeală. Prin acestu contrastu intre ambii generali, poetul pregătesce caracterul eroului seu, care va merge tot crescęndu şi măřindu-se.

O trupă de călăreţi Mauri vine despre Fez şi se indreaptă spre řermu. Don Fernand incuragiază pe fratele seu şi amundoi se gătescu de luptă.

Nouă schimbare de decoru. Teatrul infăşozază câmpia de lângă Tanger, unde Portughejii fugărescu pe Mauri. Fernand a prinsu in batae pe Muley. Această scenă intre doi cavaleri de rasă diferită, dar insufleţiţi de aceleaşi nobile sentimente, e una din cele mai frumoase şi mai interesante din toată drama. Fernand se vede sub o nouă fasă a

*) Muley! aunque mi desco
Licencia de amor te dió,
De ofender é injurar no.
Dıoa II, scena II.

**) In teatrul spaniolu scenele se determină prin schimbarea decorurilor, ear nu prin o nouă intrare de persoane.

caracterului seu, generositatea şi nobleţa de inimă. Observāndu pe captivul seu plinu de tristeţă, elu ilu intrebă de cauza dureri sale. „*Durerea comunicată, ęice elu, se micşurează, dacă nu se invinge.**)“ Aceste nobile cuvinte adaogu simpatia şi interesul nostru pentru cavalerul Portughezu. Mişcatu de bunătatea inamicului seu, Muley ęi respunde in acestu modu: „*Tu ęşti bravu, nobilu Spaniolu, şi tot atât de delicatu cât şi bravu. Invingi cu gura precum invingi cu spada, ta. Viaţa mea a fostu in mănәle tale, când spada ta m'a invinsu in mijlocul soldaţilor mei, şi acum când cuvintele tale me pętrundu, şi sufletul meu e al teu, pentrucă sufletu şi viaţa se dau ęie. Tu ęşti stăpānu pe amundoue, căci acum crudu, acum bunu, prin bunătate şi prin arme m'ai captivatu de dou, uę ori****)“ Pe urmă ęi istoriseşte inceputul amorului seu, şi cauza turburării sale. Ceea ce-lu iutristează mai mult, nu e perderea libertăţii, nici chiar ideea de a se vedę poate pentru totdeauna despărţitu de amanta sa. A muri sciindu-se iubit de dęnsa, e pentru elu o durere mai mică decât de a fi trădatu, decât de a se vedę inlocuitu printr'unu rivalu. Induioşatu de această istorisire, Fernand liberează pe Muley şi-lu invită a plecā să-şi vadă pe frumoasa sa. „*Generoasă acţiune, ęice elu, e de a dă şi mai cu samă viaţa*“***). Muley ęi exprimă recunoşcinţa sa, cu sperapţă de a i-o plăti intr'o ęi. „*O binefacere nu e nici odată perdută.*“

*) Comunicando el dolor,
Se aplaca, si no se vence.
Dıoa I, scena III.

**) Ibidem.....

***) Generosa accion es dar
Y mas la vida. — Ibidem.

În timpul acesta regele de Maroc unitu cu armata celui de Fez, sosese dinaintea Tangerului. Portughejii sunt astfelu prinși între două focuri. Dar Fernand nu-și perde curagiul: elu respunde fratelui seu Enric: „Să murimu ca oameni de inimă, cu statornicie. Pentru a nu cunoasce frica, nu-i de ajunsu că suntemu amundoi Portugheji? „Să repetămu în gura mare *Avis* și *Cristu**), și să murimu pentru credință, pentru că amu venitu să murimu. **).

Lupta între cele două armate începe; Portughejii sunt învinși, și cei doi infanți cadu prinși. Regele de Fez propune lui Enric de a ce întoarce în Portugalia spre a cere de la regele Eduard cedarea politiei Ceuta, pe pe care Portughejii o cuceriseră mai înainte, și pe locuitorii ei îi făcuseră Creștini. Cu această condițiune numai, Fernand va capătă libertatea. Însă Fernand rămâne statornicu în caracterul seu. Nici unu suspinu nu ese din peptul seu; nici o lacrimă nu curge din ochii sei. Diu contra elu vede în captivitatea sa suprema fericire la care aspiră. Toate pasurile ce face spre închisoarea sa, ilu apropie de sfera divină la care țintesce***). Fratelui seu Eduard, regele Portugaliei, nu-i trimete decât unu cuvântu, care cuprinde tot: *să se poarte ca unu rege creștinu* †). Astfelu se sfârșesce ȝioa sau actul I.

În ȝioa II, scena înfătoșază o câmpie în jurul politiei Fez. Principesa Fenix pove-

*) Ei erau cavaleri, unul al ordinului *Avis*, celalaltu a lui *Cristu*.

**) Pues *Avis y Cristo*
Y por la fé muramos,
Pues á morir venimós. Ibidem.

***) *Iré á la esfera cuyos rogos sigo*, Ibidem.

†) *Esto te encargo, y digo*
Que haga como cristiano.

tesce lui Muley unu straniu oraculu, pe care acesta, pururea preocupatu de amoru și gelosie, ilu interpretează ca o nenorocire pentru dănsul. „*O așa de mare frumuseță va fi prețul unui cadavru*“ ȝisese oraculu, și Muley se vede deja mortu de amărăciune și de desperare, și pe Fenix în brațele rivalului seu. Amantul gelosu de frumuseța ce iubese, nu vede pretutindenea decât nefericire, trădări, prevestiri funeste.

Fernand apare după aceea cu mai mulți captivi creștini, pe care se silesce a-i mângăe de trista lor soarte, și-i incuragiază să sufere cu răbdare nenorocirea ce le-a trimesu cerul. Regele de Fez trătează pe Fernand cu multă bună-voință, pentru că sperează că printr'ensul va căpăta politia Ceuta. Între aceste sosese Enric din Portugalia, și anunță că regele Eduard a muritu, și prin testamentul seu a hotărîtu să se dea Maurilor Ceuta, pentru rescumpărarea lui Fernand. Însă acesta refusă de a se supune acestei hotărîri. Elu scusează pe fratele seu Eduard, pentru această slăbăciune, dar nu vrea să lase în mâinile necredincioșilor atăți creștini pentru a-și scapă viața sa, rupe hărțile aduse de Enric și adauge: „Însă nu, le voiu mănca mai bine, pentru „ca să nu rămână nici o literă, care să arăte „lumei că nobleța portugheză „a avutu ase- „mene idee. *)“ Apoi întorcănduse cătră regele de Fez: „Rege, strigă elu, sunt robul „teu, dispune, ordonă de mine; libertatea cu „acestu prețu nu o vreu, și nici nu e cu „putință să o am. „De acum înainte, res- „punde regele, pentru că tu însuși, te numesci „și te mărturisesci robul meu, te voiu trată

*) ȝioa II, Scena I.

„ca pe unu robu.“ Fernand desprețuesce toate amenințările Maurului, și declară că statornicia sa va fi totdeauna tare și neclintită. Enric se întoarce în Portugalia, dar promite că în curându va veni cu armele să scape pe fratele seu.

Asprimea regelui n'a întârziatu a fi pusă în lucrare. În scena următoare, Fernand apare încarcatu de lanțuri, în mijlocul celorlalți captivi, și supusu la cele mai grele munci. Anse bravul Muley n'a uitatu recunoștința ce datoresce lui Fernand, elu ăi ofere unu mijlocu de scapare. Dar situațiunea lui devine dificilă, căci regele ăi incredințează privigherea asupra lui Fernand. Donă sentimente opuse agitează și sfășie inima sa: De scapă pe amicul și binefăcătorul seu, calcă datoria și perde onoarea; de nu-lu scapă, rămâne nerecunoscătoru cătră dănsul. Contrastul pune totdeauna mai bine în lumină situațiunile și caracterele, și Calderon se servese de elu de câte ori vrea să atragă mai mult atențiunea noastră, și să ne inspire simpatie și interesu. Refusul lui Fernand scapă pe Muley de această stare incurcată. Elu nu vra să primească libertatea, espunându viața acelui ce i-o dă. „Voiu rămâne, ăice elu, și pentru Dumneđeu și credința mea, me voiu arată în captivitatea de Fez, unu principe statornicu. *)

În Ȋioa III, Fernand, după toate chinurile și lipsele ce a suferitu, e redusu la cea mai mare miserie. În zadar Muley și principesa Fenix reclamă pentru dănsul de la rege mai puțină asprime. Maurul e neimpăcatu: Fernand nu va ave milă și indurare de la dănsul, decât numai după ce-i va dă Ceuta, care

e în mânăle lui. — Doi ambasadori sosescu, unul de la regele de Maroc, celalaltu de la noul rege al Portugaliei, Alfons. Acesta reclamă cu bani pe Fernand; ănsă regele de Fez nu primesce decât numai în schimbu cu Ceuta. Ambasadorul portughezu ilu amenință cu resbelu; celu de Maroc ăi respunde că regele nu se teme de amenințările lui. Cearta se incinge între dănsii și pe urmă se descopere că unul eră însuși Tarudant, regele de Maroc, ear celalaltu Alfons de Portugalia.

Ei voru să se bată la duelu, ănsă regele de Fez ăi impedică, primesce declarațiunea de resbelu a lui Alfons, tratează pe Tarudant ca pe viitorul seu ginere, și pe Muley ilu însărcinează să conducă pe Fenix în regatul de Maroc. Sermanul Muley deși plinu de durere, se vede amenințatu de a perde pentru totdeauna pe iubita sa, nu uită cu toate aceste pe nenorocițul Fernand. „Asta „numai imi mai lipseă, ăice elu, pentrucă „fiindu eu absentu Fernand să nu aibă ajutorul meu, și să nu-i rămână nici această „mică speranță.“*)

În scena următoare, Fernand apare în toată miseria sa, condusu de ceilalți captivi, căci boala, slăbăciunea, privațiunea, nu-i permitu să se țină pe picioare. „Puneți-me în partea „asta, ca să potu mai bine gustă lumina ce „împarte cerul. O Dumneđeule puternicu și „bunu, câte mulțămiri sunt datoru să-ți „facu! Când Job se vedeă ca mine, blăste-

*) Est sólo me faltaba,
Paraque estando yo ausente,
Aun le falte mi socorro
A Fernando, y no le quede
Esta pequena esperanza.

Ȋioa III, scena I.

**) Ȋioa II, Scena II.

„mă viața, ănsă acesta eră păcatul in care
 „el fusese născutu. Dar eu binecuvintezu
 „șioa pentru favoarea ce-mi dă Dumneșeu,
 „căci e vęđutu că fiecare frumoasă roșată,
 „fiecare rađă a soarelui, va fi o limbă de
 „focu, cu care-lu laudu și-lu binecuvintezu.“*)
 Aceste cuvinte indiușătoare ne amintescu o
 scenă analoagă dintr'o piesă a lui Euripide,
 in care Orestu, bolnavu, slăbitu de durere,
 se desceaptă din somnu in brațele iubitei
 sale surori Electra: „O dulce farmecu al
 „sommului, đice elu, sprijinul suferinței! Căt
 „de plăcutu te apropieși de mine, când a-
 „veam nevoe de ajutorul teu! Respectabilă
 „uitare a nenorocirilor! Căt de binefăcătoare
 „și dorită Đeiță ești pentru cei amăriți.“**)

Nu e intre aceste doue scene decăt dife-
 rința dintre unu poetu creștinu și unu poetu
 păgănu. ănsă cu cătă artă amundoi, Calde-
 ron și Euripidu, au studiatu natura și ini-
 ma omenească! Cu cātu farmecu, cu ce dulci
 și incântătoare vorbe au exprimat durerea,
 miseria și suferința!

*) Ponedme en aquesta parte
 Paraque goce mejor
 La luz que el cielo reparte
 O inmenso, o dulce senor,
 Qué de gracias debo darte!
 Cuando como yo se via
 Job, el dia maldecia,
 Mas era por el pecado
 En que habia sido engendrado;
 Pero yo bendigo el dia,
 Par la gracia que nos da,
 Dios en el: pues claro está
 Que cada hermo so arrebol,
 Y cada rayo del sol
 Lengua de fuego será,
 Con que le alabo y bendigo.

Đioa III. Scena II.

**) Ω φίλον ὑπνον Θέλητρον, επίκουρον νόσον,
 Ὡς ἰδὲ μοι προσήλθεσ ἐν δέοντι γε
 Ὡ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοιρή
 Καὶ τοῖσι δυστυχούσιν εὐκταία Θεός.

Orestes, 211, et seqq.

Fernand nu se plănge de soartea sa. Elu nu
 cere ertare de la rege; singura lui dorință e
 de a-i dă căt mai degrabă moartea, ce o
 primu cu bucurie pentru credință, care e fă-
 clia ce-lu conduce, soarele ce-lu luminează,
 cununa ce-i incinge fruntea. „Tu nu vei trium-
 „fă de biserică, ăi đice elu; încearcă, dacă
 „vrei, să triumfezi de mine: D-șeu va apară
 „causa mea, căci eu sufēru pentru cauza sa.“*)
 Aceste sunt cuvintele de pe urmă ale a-
 cestui martiru demnu de cele mai frumoase
 timpuri ale creștinătății. Elu moare in lan-
 țuri, plinu de o nobilă incredere in D-șeu
 ce a servitu, in cauza ce a aparatu cu atăta
 curagiu și abnegațiune. ănsă poctul nu ter-
 mină aci drama sa. Elu se crede datoru a
 dă spectatorilor socoteală de corpul eroului
 seu. Regele Alfons vine cu armata spre a
 liberă pe Fernand. Maurii sunt bătuți, și
 Tarudant, Muley și principesa Fenix, sunt
 prinși in luptă. ănsă Alfons consimte a-i
 liberă in schimbul cadavrului lui Fernandu,
 acăruea moarte-lu umple de tristeță și de
 amărăciune. Totodată elu cere de la regele
 de Fez mânia ficei sale Fenix pentru bravul
 Muley, care e astfelu respălțitu de nobila
 lui purtare cătră Fernand.

Amu analizatu pe largu această dramă a
 lui Calderon, nu pentru că ea ar fi cea mai
 frumoasă și cea mai perfectă din toate pro-
 ducerile sale, ci pentru că ea poate dă o
 idee esactă de talentul poetului, de chipul seu
 de a concepe și a trată unu subiectu. Pla-
 nul este simplu, chiaru, bine urmatu; acțiunea
 răpede și vie, interesul mare și puternicu. In
 ea se vede totodată și o parte caracteristică
 a geniului lui Calderon. Eiu e poetul creștinu

*) Đioa III, Scena II,

care simte și crede, care poartă în fundul inimei sale toate sentimentele unui bun și adevăratu credinciosu. Această adâncă devoțiune, această neclintită încredere în religiune, în bunătatea Dumneșească, această dulce mângăere ce ușurează durerea și suferința, cu speranța unei alte lumi, unei alte vieți, insuflește și invioșază toată piesa. De vrei a pricepe toate frumusețele acestui admirabilu tablou, uită unu momentu că trăesci în seculul al XIX; nu gândi la marile principii înscrise astăzi în constituțiunile tuturor țerilor libere și neatărnate; transportează-te cu mintea în timpul în care scriă poetul, în sênul societăței care ascultă și aplaudă dramele sale; privesce evlavia întipărită pe fețele tuturor, interesul și ațintirea cu care asistă la aceste spectacole, oglinda vie a moravurilor și a vieței sale. *Onoare, Dumneșeu, religiune*, sunt pentru ea trei cuvinte nedeslipite, devisa ori căruu omu de inimă, țeșul seu, snfletul seu, viața sa.

VI.

Femeile ocupă o foarte însemnată parte în teatrul lui Calderon, ca și în acelu al lui Lope de Vega. Credința în iubire, eroismul, gelosia, sentimentul de onoare, unitu cu unu amoru aprinsu și sinceru, eată pasiunile femeesci pe care mai cu deosebire le-a studiatu și tratatu Calderon.

Din momentu ce o femeie alege pe acelu cu care e hotărîtă a împărți toate bunurile și relele vieței, statornicia ei triumfă de toate seducțiunile, de toate încercările, de toate nenorocirile. „Când am părăsitu pentru tine țara și familia mea, Manuel, ție o amantă iubitelui ei, mă asceptam la mai multe ne-

„norociri. N'am lasatu patria mea pentru a merge să trăescu în cutare sau cutare țară, ci numai pentru ca să trăescu cu tine. Să fie dar astfelu, ori unde mă va conduce ne-, norocirea, sau ori unde mă va chemă ferici-, cirea mea.*)“

Curagiul și întrepiditatea caracterizează pe femeile spaniole și Calderon nu putea da uitărei această nobilă calitate. Vie momentu pericolului, și Castilanele voru sci să lupte alături cu barbații și să se întrecă în bravură și eroismu. Astfelu sunt Isabela și Juana în *Luis Perez de Galicia* (*Luis Perez el Gallego*.) Acestu Luis Perez face parte din ceea ce Spaniolii numescu unu *bandolero*, omu care din deosebite cauze, cele mai de multe ori spre a scapă de urmărirea justiției, a părăsitu politia sa spre a trăi în munți sau în păduri (*en el monte*), pe spatele călătorilor bogați. Acești *bandoleros*, se asemănă foarte mult cu vechii nostri *haiduci*, oameni care apasați de nedreptate, se retrăgeau în codri, spre a-și putè resbună ei singuri în contra inamicilor lor. Numele lor eră tot așa de popularu în Spania ca și acelu al haiducilor români, și poporul de josu, totdeauna bine tratatu și ajutat de dênșii, n'are pentru ei decât cuvinte de laudă și de milă.**)

*) Manuel,
 Cuando yo dejé mi tierra
 Y padres por ti, salí
 A mas desdichas dispuesta,
 No salí yo por vivir,
 Eligiendo esta ni aquella
 Provincia; sino por solo
 Vivir contigo: Así, sea
 Donde qui era mi desdicha,
 O donde mi dicha quiera.

Luis Perez de Galicia, *Đioa II*, scena I.

**) Toți cunosc frumoașă poezie a D. Alecsandri: *Galbenu ca făclia de galbenu ceară etc.*

Astfeliu e Luis Perez de Galicia, care s'a retrasu cu sora sa Isabela în munți, insoțitu de amicul seu Manuel, și de amanta acestuia Juana. Justiția ei urmăresce și-i incunjură ca să-i prindă. Cei doi amici formează între ei planul de aparare, fără a consulta și pe cele doue femei. Isabela se plânge de acestu desprețu: „V'am auzitu, ție ea, pe „amundoi, și D-șeu să mă erte, sunt măh-nită că am vădutu desprețul uritu cu care „voi ați arătatu, intr'unu modu chiaru, că „sunteți numai voi amundoi pentru a luptă. „E', frate, sunt cu tine, și mă indatorescu „a te imită, căci brațul meu e tare și pro- „duce groaza și moartea.“ Și Juana, la rându lui: „Eu paru a fi aice cea mai picis- „nică; ănsă plângerea mea, deși târzie, să „ajungă până la voi, și eu de ascemene mă „oferu a ucide și a muri *).“

Incât privesce gelosia (*los celos*), se poate dice că ea formează cheea tuturor pieselor de intrigă a lui Calderon. Gelosiile sunt totdeauna nedespărțite de iubire; ele o întrețin și o nutrescu, și e cu neputință ca celu ce iubesc, fie barbatu ori femee, să nu simtă gelosie pentru obiectul iubit **). In comedia

*) *Isabela*. A los dos he escuchado
Corrida, vive Dios, de haber mirado
El desprecio villano
Con que los dos habeis dado por llano
Que estais solos los dos en la campaña
Yo, hermano, estoy contigo.
Ya imitarte me obligo,
Siendomi brazo fuerte
Escandalo del tiempo y de la muerte.

Juana. Yo vengo a ser aqué la mas cobarde;
Llegue mi queja pues, aunque seatarde,
Que yo tam bien me ofrezco
A matar y a'morir. — D'ioa III, Scena I

**) Porque te quiero, te celo,
Que sino, no te celara.
(Pentru că te iubesc, te zulescu,
De nu te-așu iubi, nu te-așu zuli).
Cancionero popular—por D. Emilio Lafuente y
Y Alcántara, Madrid, 1865, t. II p. 221.

Secretul in gura mare. (El secreto a voces), ducesa de Parma iubesc pe secretarul seu Frederic, ănsă nu îndrăsnesc să-i destăinu-ească amorul, căci aceasta ar fi o injosire pentru demnitatea și rangul ei. Pe de altă parte Frederic iubesc o tânăra de la curte, de care e iubit. Ducesa scie de acestu amoru, dar nu cunoasce care din damele sale l'a pututu inspira. De acolo se nasce gelosia sa. ănsă cui poate ea incredința secretul ei? O singură damă are toată increderea ei, și aceasta e togmă amanta lui Frederic, Laura. Dar ducesa nu are despre aceasta nici cea mai mică indoeală. Ea află de la servitorul lui Frederic, că elu are să aibă sara cu iubita sa o întâlnire, pe care ea vrea să o impedece cu ori ce prețu. Pentru acestu scopu însărcinează pe Frederic să ducă o scrisoare ducelui de Mantua, ca astfel să-lu facă să easă din Parma. Dar in acelașu timpu temându-se ca gelosia să nu rămăe nesatisfăcută, ordonează Laurei, de a căreia discrețiune eră asigurată, să privigheze toată noaptea in grădina palatului, spre a vedè pe dama ce îndrăznesc să dea întâlniri galanților. ănsă Frederic cu toate că are o scrisoare cătră ducele de Mantua, nu e nevoitu să plece din Parma, căci ducele care iubesc pe ducesă, se află in casă la elu, venitu sub unu nume schimbatu. Resultatul intrigei e ușor de prevădutu. Intâlnirea lui Frederic cu Laura are locu, cu toate măsurile geloasei ducese. Totodată cei doi amanți, vedându-se astfel spionați, se înțelegu asupra unui mijlocu de a vorbi in gura mare de amorul lor, fără ca să-i priceapă cineva. Când unul din ei va voi să vorbească ceva, va scutura atunci basmaoa, și celalaltu va luă sama

la cele întâi cuvinte a fiecărui versu, și va află asfeliu ceea ce amantul va voi a-i spune. De acolo vine numele piesei, care se sfârșește cu doue căsătorii, una a lui Fredericu cu Laura, cealaltă a ducesei de Parma cu ducele de Mantua.

Această comedie foarte plăcută, ne arată spiritul inventiv al poetului, care totdeauna găsește chipurile cele mai iscusite pentru a legă intriga, și a ațîța curiozitatea spectatorului.

Femeile din Calderon privescu viața mai puțin decât onoarea, care e totul pentru dănsese. Această calitate neprețuită, formează încă astăzi una din trăsăturile principale ale caracterului junelor castelane. Astăzi încă, ca în timpul lui Calderon, ca în secolul al XVII, fiecare fată în Spania își are amantul (*El novio*) destinatu a deveni într'o zi soțul seu. Astăzi, ca și atunci, se facu întâlniri nocturne, singurate, în grădini, printre grile, la ferestre. Fetele sunt amicale, vesele, sburdalnice, ușoare chiar pentru cine nu cunoasce caralterul lor, dar niciodată odată onoarea lor nu e espusă. Ele au primitu ca o sântă moscenire strămoșească grija de a-și pastră onoarea neatinsă, și viitorul lor nepatatu. Galanții ce le curțenescu, se păzescu de a le dă celu mai micu motivu de nemulțămire, și de ură, care, în acestu casu, e neinpacată, neindurătoare, meditându o crudă și esemplară resbunare.

Acestu sentimentu curatu spaniolu, e fundamentul dramelor de intrigă a lui Calderon: În piesa „*Trei pedepse în una*“ (*Las tres justicias en una*) unu tată cu ficia sa, e opritu pe drumu de unu *bandolero*, care-lu întrebă dacă femeea ce-lu însoțescu e nevasta sa.

„Nu domnule, răspunde tatăl, ea e ficia mea.“ „Da, în adevăru, țice fata, eu mă simtu „așa de bine ficia curagiului seu, a sângelui „seu, a onoarei sale, că dacă tu gândești „prin moartea lui, să te faci stăpănu de via- „ța mea, nu vei isbuti; căci înainte de a-ți „ajunge scopul, în lipsa vr'unui oțelu (arme) „mă vei vedă sugrumându-me cu aceste mâni, „care voru servi de lațu gâtului meu, sau în „desperarea mea, aruncându-mă din acestu „munte și cădându de vale în bucăți.“ *) „Nu „sunt în stare, țice celebrul Schlegel, se gă- „sescu o icoană mai perfectă a delicateței cu „care Calderon representă sentimentul onoa- „rei, decât tradițiunea fabuloasă asupra la- „comului, care se țice că prețuesce așa de „mult albeața blănei sale, încât când e go- „nitu de vânători, se ucide singuru, mai bine „decât să o feștească.“ **).

Ceea ce amu țisu despre onoare, putemu țice și despre amorul din piesele lui Calderon. Ânsă aice poetul procedează cele mai de multe ori prin contraste, dar ceea ce formează oare cum ca o condițiune neaparată a amorului în Calderon, e o gelosie susceptibilă și prepuelnică, care turbură necontentitu pe amanți, le răpescce toată odihna, toată linsceea sufletului, și-i face să alerge la mii de întorseturi, și de vicleșuguri spre a se pută incredință de adevărul indoelilor lor. De alt-

*) Y tau hija, en efecto
De su valor, su sangre y su respeto,
Que si aque con su muerte
Presumes de mi vida du eño hacerte,
No podás; pues primero
Que lo consigas, à faltarme acero,
Siendo mis manos de mi cuello lazos,
A hogada me verás ó hecha pe dazos,
Cuando desesperada
Caiga del monte al valle despeñada.
D'ioa I, Scena I.

**) *Cursu de literatură dramatică*, citatu dejă.

mintrelea amorul ce Calderon inspiră persoanelor sale, nu e de locu amorul brutalu și sensualu, ce nu aspiră decât la satisfacerea unui capriciu, unei dorințe, unei pasiuni culpabile. Sentimentele ce elu produce sunt cele mai nobile și mai delicate. Amanții ce se iubesc cu sinceritate au numai unu singuru scopu, a unî prin căsătorie soartea lor, a dà iubirei lor sancțiunea legală prin o insoțire trainică. Aceasta e singura legătură, singurul gagiu ce unescu doue inimi într'una. Din momentul in care dragostea incetează între amanți, ei se părăsescu. Mai mult încă, amantul desprețuitu se va ocupă de a pune in siguranță onoarea amantei sale, și de a o insoți cu acelu pe care ea ilu iubesc. „Căci e omu „de răndu nesocotitu, mișelu, netrebnicu, in „famu, acela care, dedatu numai poftelor sensuale dorințelor brutale, se mulțemesce in „amoru cu accesorul, după ce a perdutu „principalul.“ *)

Nici unu poetu n'a studiatu mai bine amorul, in toate indoelele, in toate prefacerile in toate schimbările sale. Unu amantu iubesc cu atât mai mult cu cât e mai desprețuitu, mai nebagatu in samă. Pasiunea lu cresce in raportu cu desprețul și cu receala. „La mai multe tănguri, mai multu amoru; „la mai multe neajunsuri, mai multă nelinise, la mai multă tradare, mai multă statornicie. Ȑnsă de ce să mă miru și să mă uimescu? Căci cine nu iubesc defectele obiectului iubit, nu poate dice că iube-

sce.“*) Unu caracteru delicatu, nobilu, și cu deosebire interesantu, e acelu al femeii nevinovate, pe care amantul ei o crede, trădătoare. Poetul aduce astfeliu toate împrejurările, încât sermana fată se află sub influența unei soarte funeste, care o persecută, și o impedică să poată dovedi nevinovăția și puritatea inimei sale. Plină de incredere in dreptatea causei sale, ea suferă cu rabdare toate muștrările, și departe de a se resculă in contra soartei, asceaptă cu fruntea senină descoperirea adevărului, pentru ca să redobândească iubirea amantului, pe care ea nu incetează de a-lu adoră și stimă. Spectatorul o admiră, compătimesce și suferă cu dēnsa, și când adevărul triumfă, elu se simte ușuratu, și împărtășesc toată bucuria victimei nevinovate.

St. Vărgolici.

(Va urmă.)

SOCIETĂȚI DE LECTURĂ.

De câți-va ani incoace s'au formatu mai multe așa numite *societăți* sau *reuniuni* de lectură Române. Inființarea acelor societăți ne-a făcutu mulțămire, căci ele provoacă intrunirile, cetirea scrierilor care apar și ușurează preschimbarea ideilor, întreținēndu unu interesu comunu și viu pentru acea parte a vieței noastre care se ridică peste nivelul trebilor și nevoilor țilnice. Insemnămu chiar numele „societății de lectură“ ca unu progresu, căci până acum societățile de asemenea natură ce se formau la noi, luau supranumiri pompoase de societăți literare, sciințifice, academice etc; își intocmeau statute și legi numeroase, determinau scopuri mărețe care intreceau puterile societății și care prin urmare nu se realizau niciodată. Din contra cele mai multe ori puținu timpu după statornicirea statutelor, nu se mai audeă in genere nimica despre acele societăți: forma eră indeplinită dar aceasta, destul de indiferentă pentru scopurile propuse, nu inaintă societatea cu nici unu pasu. De aceea rezultatele erau nule, căci statute și câteva discursuri solemne nu insemnează încă nimic. Ȑnse societățile de cultură cu mo-

*) Que es hombre bajo, que es necio,
Es vil, es ruin, es infame,
El que solamente atento
A lo irracional del gusto
Y a lo bruto del deseo,
Viendo perdido lo mas,
Se contenta con lo menos.

No siempre lo peor escierto, Jornada I, Esc. I.

*) Amas quejas, mas amor,
Amas agravios, mas ansias,
A mas traicion, mas firmeza!
Mas i que me admira y espanta?
Que quien no ama los defectos,
No puede decir que ama.
Ibidem Jornada II, escena IV.

desta lor aparentă ne paru a avè vitalitate, căci scopurile lor mai puțin mărețe, corespundu puterilor și dorințelor membrilor lor. Românii din Austria se deosebesc mai cu samă prin numeroase înființări de societăți de lectură. În șirul de aproape trei ani de când apare foaca noastră, amu aflatu despre esistența, sau amu fostu succesiv însciunțati detpre înființarea a societăți Române in următoarele orașe: in *Viena* s'au formatu doue societăți compuse mai mult de studenți; in *Cernăuți* este cunoscuta societate pentru cultura Română din Bucovina; in *Săbiu*; in *Blașu*; in *Oradea-Mare*; in *Beiuși*; in *Năsăudu*; in *Lugoș*; in *Satu-Mare*; in *Satu-Lungu*; in *Gherla*; in *Kecskemét* și in *Caranrebeș* sunt earăși societăți de lectură. — Interesant este de a vedè că prin orașe mai mici aceste societăți se formează mai ușor decât prin cele mari. Așa in Pesta, uude sunt atăția Români, unde esu câteva foi politice Române și chiar una ce se ȃice literară, nici o societate Română nu scimu că s'ar fi injghebatu încă. Asemene nici *Cluși* și, ce ne surprinde mai mult, nici in *Brașov*, unde elementul Român este mai mult și mai bine reprezentatu decât in ori care orașu al imperăției Austriace și unde sunt instituțiuni scolare naționale care aru putè concurà cu cele mai bune din Bucuresci și Iași. Studenții Români din străinătate au pe cât scimu o societate de lectură in Berlin; in Italia însă nu; și nici in Paris deși sunt atât de numeroși acolo.

Cât despre România, societățile de lectură n'au inceputu încă a intră obiceiurile orașelor mai mici. In capitală, care ar fi pututu să dee bunul exemplu, s'a încercatu adese ori formarea de societăți literare. Anse inițiativa pornindu in genere de la persoane care erau tot odată aruncați in șiroiul politicu, interesul acestor ocupațiuni pacinice se perdeă incurându. Pompa și strălucirea cu care se aratau eră numai o haină de paradă ce acopereă ănteia aparițiune sub care însă se ascundeă cea mai jalnică sărăcie. Membrii acelor societăți in genere nici erau impinși de adevăratu interesu sciințificu sau literaru, nu aveau literatură și sciință drept scopu, ci este trist de a constată, că aceste erau numai mijlocul pentru alte scopuri ale lor. Atmosfera politică infectă și pe acei care aru fi pututu să producă ceva in literatură, sau discurangându-i ăi departă de la această activitate care nu le promiteă nici macar o recunoascere morală. Mai mult decât aceasta, numeroasele foi politice aduceau colaboratorilor foloase materiale și speranță mai mari încă, dacă partida va ajunge la putere. Impărtășirea la budgetul statului, țintă pre ușor de atinsu, chiar pentru săgetători mai puțin ghibaci; exemplul atător nulități care se înalțau—pe scurtă vreme in adevăru,—pe unu picdestalu cu totul opusu celui al sciinței și al meritului, depărtă spiritele de la o activitate nelucratică care nu-și găsesce respălătirea decât in sine

insă-și, și așa se esplică că n anii din urmă in capitala României, nu s'a pututu mănținè o singură societate literară, care ar trăi mai pre sus de fluctuațiunile politice actuale și neatârnat de subvențiuni ale statului. Așa se esplică că intr'unu centru atât de mare, unde sunt adunate atâtea inteligențe, n'a mai apărutu mai nici uu opu sciințificu sau literaru care ar putè fi citatu cu laudă și că din actuală epocă, Bucurescii nu va legă posterității decât amintirea unor înființări de societăți, de jurnale literare și a unor discursuri care sub masca scopului sciințificu, ascundeau interese cu totul opuse.

Când ar compară cineva aceste strălucitoare societăți din Bucuresci cu modestele intruniri de lectură din miclele orașe din Transilvania sau Ungaria, nu remăne indeoală că ochiul pe aceste se va opri cu preferință.

Exemplul Bucurescilor nu incuragiă pe alte orașe și, afară de Iași, n'amu fostu însciunțati din nici o parte despre formarea unor societăți de lectură, care se intrunească unu numeru de persoane cât de micu la ocupațiuni literare. Numai din Craiova ne-a venit cu câteva zile in urmă plăcuta scire despre formarea unei asemenea societăți, însă stilul scrișorei care samănă pre mult cu frazele goale ale scriitorilor—jurnaliști actuali, ne face de a nu ne pronunță încă asupra ei, până ce ne vomu convinge că are in adevăru vitalitate. Asemene însemnămu că in județul Neamțu o secțiune a așa numitei societăți a „Invățătorei poporului Român” pare a-și fi înțelesu chemarea in modu mai serios decât celelalte. Ear alte orașe, chiar cele mai mari nu posedu asemenea societăți și nici paru a simți necesitatea lor. Este drept că între Românii din Austria înființarea societăților de lectură a fostu poate ocaționată prin exemplul altor naționalități ale imperăției și mai alesu prin instinctul de conservățiune a naționalității Române in față cu celelalte care o incunjură și amenință, periculu pe care din norocire sunt departe a-lu cunoasce orașele noastre.

Lipsa de interesu pentru acestu puternicu mijlocu de lectură, se esplică mai greu la tinerimea studioasă. Aceștia nu poartă încă povoaara proșaicelor datorii ce impune viața; gândurile lor se indreaptă mai ușor spre alte ținte; cătră dănsii mai cu samă ce adresează poetul, căci ei sunt acei care desfăcându-se de trista împrejmuire, se potu înalță cu dănsul spre alte sfere. Așa a fostu in toate locurile și in toate timpurile. Oare numeroasa noastră tinerime să fie altfelu? Să fie și ea infectatu de contagiunea generală care se respândesce din centru spre toate părțile? De nu este, unu apelu cătră dănsa poate fi folositoru. *Red.*

CORESPONDENȚĂ.

D-lui M. N. Angeri rimați cu dureri; dragă cu lungă și bine cu lumè! — Treacă aceasta, dar lipsa de înțelesu?
Red.